

3. PÜHAPÄEV PÄRAST ILMUMISPÜHA AD 2020

Js 30:18-21 (Hb 11:1-10; Jh 4:39-42)

18 Ja ometi ootab Issand, et teile armu anda, ja jääb kõrgeks, et teie peale halastada, sest Issand on õiguse Jumal, õndsad on kõik, kes Teda ootavad.

19 Jah, sina, rahvas Siionis, kes elad Jeruusalemmas, ära enam nuta! Tema on sulle tõesti armuline, kui sa appi hüüad. Seda kuuldes Ta vastab sulle.

20 Issand annab teile küll hädaleiba ja viletsusevett, kuid su õpetajad ei jää enam kõrvale, vaid su silmad saavad näha su õpetajaid.

21 Ja su kõrvad kuulevad sõna, mis su tagant ütleb, kui te kaldute paremale või vasakule: «See on tee, käige seda!»

Sissejuhatus

Prohvet Jesaja tegutses Juuda kuningate Ussija, Jootami, Aahase ja Hiskija päevil (Js 1:1), s.t 8. sajandi teisel poolel (umbkaudu ajavahemikus 740-686) enne Kristuse sündi. Tegemist oli Assüüria impeeriumi tõusuajaga, mille tulemusena aastal 722/721 hävitati Iisraeli kuningriik ning aastal 701 allutati ka Juuda kuningriik Assüüria ülemvõimule. Jesaja näeb selle keskse põhjusena Iisraeli taganemist Jumalast, mille tulemuseks ongi jumaliku karistusena Jumala rahvast tabav häving välisvaenlaste käe läbi. Jumala eesmärgiks ei ole oma rahvast lõplikult hävitada, vaid teda karistuse abil puhastada, uuendada ja taas üles ehitada.

Kui Jesaja raamatu esimesed peatükid on pühendatud peasjalikult Juuda ja Jeruusalemma languse esiletoomisele ning selle tulemusena ees ootavale karistusele, siis alatest seitsmendast peatükist korduvad vaheldumisi hoiatused ja julgustused, mis näitavad ühelt poolt seda, kuidas Jumal kasutab sõjakaid naabreid Iisraeli karistamiseks, teisalt aga kinnitavad, et viimaks purustab Jumal ka oma rahva vaenlased ning loob Iisraelile uue tuleviku. Viimase tingimuseks on kõlbeline puhastumine, lahtiütlemine ebajumalateenistusest ning loobumine ühe suurvõimu (peamiselt Assüüria) vastu teiselt suurvõimult (enamasti Egiptuselt) abi otsimisest – vastandina usaldavale lootusele Jumala abi ja pääste peale¹.

Viimases kontekstis on mõeldud ka Jesaja raamatu 30. peatüki keskosa moodustav töötus Siionile armu anda ning talle külluslik tulevik kinkida. Seejuures rõhutatakse selgelt ülalnimetatud tingimusi: «Siis sa rüvetad oma hõbedaga kaetud nikerdatud kujud ja oma kullaga karratud valatud kujud: sa viskad need ära otsekui mingi jälkuse. «Välja!» ütled sa neile.» (Js 30:22)

---

¹ Js 30:15: Pöördudes ja vaikseks jäädes te pääseksite, rahu ja lootuses oleks teie jõud, kuid te pole seda tahtnud...

Keelelisi märkuseid

Ja ometi – וְלֵכֶן – sõna לֵכֶן võib tõlkida «ometi», «sellegipoolest», aga ka «seepärast».

Ootab – יִחַזְקֶה – sõna חָזַק tähendab «ootama», ka «[midagi/kedagi või millegi/kellegi järele] ootama», samuti «viivitama».²

Issand – originaalis on siin Jumala nimi יהוה ning 20. salmis sõna אֲדֹנָי – «Issand».

Et teile armu anda – לְחַנּוּכְכֶם – sõna חָנַן tähendab «armuline/lahke/kaastundlik olema», ka «poolehoidu näitama».

Ja jääb kõrgeks – וְלֵכֶן יָרוּם – siin kordub sõna לֵכֶן – «ometi», «seepärast». Sõna רוּם tähendab «[üles] tõusma», «kõrge olema», «ülendatud olema», «ülendama», «üles tõstma».³

Et teie peale halastada – לְרַחֲמֵכֶם – sõna רָחַם tähistab hella (ja hellitavat) armastust ning sellest tulenevat kaastunnet. Selle verbiga on otseselt seotud sõna רָחַם – «emaüsa».

Õiguse – מִשְׁפָּט – tulenedes verbist שָׁפַט – «kohut/õigust mõistma», «valitsema», «juhtima», «karistama» – tähistab מִשְׁפָּט õigust eeskätt juriidilises, õigusemõistmise ja seaduslikkuse tähenduses.

Õndsad – אֲשֶׁר־י – sõna אָשַׁר – «õnnis», «õnnelik» – tuleneb verbist אָשַׁר – «[teekonnal] edenema», «otseteed minema», «sirgelt käima», ka «õigel teel olema», «siiras olema».

Kõik, kes Teda ootavad – כָּל־חֹזְקֵי לֹ – siin kordub salmi alguses Issanda kohta tarvitatud sõna חָזַק tähenduses «[kindla lootusega kellegi järele] ootama».⁴

Jah, sina rahvas – כִּי־עַם – võib tõlkida ka «Sest rahvas».

Kes elad Jeruusalemmas – יֵשֶׁב בִּירוּשָׁלַם – võib tõlkida ka «saad elama Jeruusalemmas»⁵ või «jääd elama Jeruusalemma»⁶. Sõna יָשַׁב tähendab «asuma», «[paigale] jääma».

² Siin võib olla peetud silmas nii teadlikku viivitamist kui ka pikameelset ootamist, näiteks nii, nagu kirjeldatakse Js 65:2j: Kogu päeva ma sirutan käsi kangekaelse rahva poole...

³ 1739. aasta eestikeelses piiblitõlkes: «...ja sepärrast tõstab ta ennast kõrgeks...»

⁴ Nagu ülal viidatud, võib see verb salmi alguses tähendada ka Jumala poolset teadlikku viivitamist, rõhutades seega kannatlikkuse ja alandliku usalduse vajalikkust (vrd Js 30:15).

⁵ Viidates eelneva salmi lõpus olevale ootuse-lootuse-julgustusele.

⁶ Vastandina neile, kes otsustavad põgeneda (vrd nt Js 30:16-17).

Ära enam nuta – לֹא־תִבְכֶּה – võib tõlkida ka «ei pea enam nutma». Sõna בָּכָה tähistab enamasti rohkete pisaratega, kibedat, kahetsevat, leinavat nutmist, ka kellegi/millegi taganutmist.

Tema on sulle tõesti armuline – הֵנוּן יְחִנֶּנֶךָ – võib tõlkida ka «väga armuline», «ülimalt armuline», «tõeliselt armuline» või «kindlasti armuline».

Kui sa appi hüüad – לְקוֹל זַעֲקֶךָ – «sinu hüüdmise hääle peale». Sõna קָעַץ tähendab «[valjusti] hüüdma», «kisendama», «appi hüüdma».

Seda kuuldes Ta vastab sulle – כִּשְׁמַעְתּוֹ עָנָךְ – võib tõlkida ka «[niipea] kui Ta seda kuuleb, Ta vastab sulle»⁷.

Hädaleiba – לֶחֶם צָר – sõna צָר tuleneb verbist צָרַר – «siduma», «ahistama», «vaenama» – ning tähendab «vaenlane», «vastane», «häda», «kitsikus», «ahistus».

Ja viletsusvett – וּמִיִּם לַחֲץ – sõna לַחֲץ tuleneb verbist לָחַץ – «rõhuma», «pigistama», «muljuma» –, tähistades niisiis rõhumist, aga ka rõhutust, muserdust, meeleheidet.⁸

Su õpetajad – מוֹרִיךָ – «need, kes sind õpetavad», verbist יָרָה – «juhendama», «õpetama».

Ei jää enam kõrvale – וְלֹא־יִכְנֶנֶךָ עוֹד – sõna כָּנַן tähendab «[ennast] katma», «[ennast] varjama».⁹

Tee – הַדֶּרֶךְ – «see tee», s.t õige ja ainus tee. Sõna דָּרַךְ tuleneb verbist דָּרַךְ – «astuma», «sammuma», «[sisse] tallama».

Kui te kaldute paremale või vasakule – כִּי תִצְמָאוּ וְכִי תִשְׁמָאוּ – originaalis seisavad need sõnad lause lõpul; tegemist on imperfektiga, s.t silmas peetakse jätkuvat õigelt teelt kõrvale kaldumise võimalikkust ning vastavalt ka õigele teele tagasi kutsumist.

⁷ Või koguni «...on sulle [juba] vastanud.»

⁸ «Hädaleiva» ja «viletsusevee» tähendus on siinkohal ilmselt mõistetav umbes järgmiselt: «Teie igapäevaseks leivaks saab ahistus, kitsikus, häda ja viletsus ning teie veeks on rõhumine, meeleheide ja muserdus.» – Vrd vastandina Js 30:23.

⁹ Tõenäoliselt on siin mõeldud prohveteid, kes ei pea ennast enam tagakiusamise eest varjama. Koos järgmise salmiga on see otseses vastavuses mõned salmid eespool öelduga: «Nad on tõrges rahvas, valelikud lapsed, lapsed, kes ei taha kuulda Issanda õpetust, kes ütlevad nägijaile: «Ärge nähke!» ja ennustajaile: «Ärge ennustage meile tõtt, kõnelge meile meelt mööda, ennustage pettepilte, taganege teelt, lahkuge rajalt, jätke meid rahule Iisraeli Pühaga!» (Js 30:9-11) On võimalik ka, et tegemist ei ole õpetajatega mitmuses, vaid üheainsa Õpetajaga, kelleks oleks sel juhul Jumal ise, keda need, kes on seni Tema ilmutuse suhtes pimedad ja õpetuse suhtes kurdid olnud (vrd Js 28:9jj; Js 29:11j), viimaks ometi näevad ja kuulevad.

Sisuline analüüs

Jesaja raamatu 30. peatükk on osa Jumala hoiatusest Juuda ja Jeruusalemma rahvale mitte loota sellele, et Assüüriast tulevat ohtu on võimalik tõrjuda teise suurväimu Egiptuse abil, või siis vähemalt selle ohu eest pääseda, taas Egiptusesse põgenedes.

Taoline pääsemine ei ole võimalik, kuna Egiptus on nõrk ega suuda aidata¹⁰ – vastupidi, Egiptuse peale toetumine toob endaga kaasa veelgi valusama languse ja hävingu¹¹. Need, kes otsustavad põgeneda, jäävadki põgenema, kuni peaaegu kedagi pole alles jäänud.¹²

Tegelikult põhjuseks, miks see nii on – ja miks Jumal laseb vaenulikel võõrastel, antud juhul Assüürial, oma rahva üle võimust saada ja maa laastada –, on see, et Jumalal, kelle käes on kogu maailm ning kes juhib ja valitseb kõikide rahvaste saatust, on oma rahva kõlbelisest, usulisest ja ühiskondlikust laostumisest mõõt täis ning Ta on otsustanud neid karistada: «Kuna te põlgate seda sõna ning loodate vale ja riugaste peale, ja toetute nende peale, siis on see süü teile otsekui väljavajunud müüriosa kõrges praoga müüris, mis variseb äkitselt, silmapilgu jooksul, ja puruneb, nagu puruneb potisepa kruus, mis pekstakse armuta puruks, nõnda et tükkidest ei leidu kildu, millega võtta leest tuld või ammutada lombist vett.» (Js 30:12-14)

Viimaks karistab Jumal ka neid, kes on Tema rahvast ja maad laastanud, kuid eeskätt on jumaliku sekkumise sihtmärgiks siiski Tema oma rahvas. Samal ajal ei jäta Jumal oma rahvast täielikku lootusetusesse, vaid julgustab teda jätkuvalt – vaheldumisi häda- ja karistusesõnumitega – tulevaste pääste töötustega, kusjuures erinevalt vaenulikele rahvastele kuulutatust kinnitab Jumal üha uuesti, et Iisrael ei jää igavesti laastatuks ning Jeruusalemma tulevane õitseng ületab kõik varasema.

Jumal ootab oma rahvalt mõistmist ning sellele rajanevat usaldust, vaikseks jäämist, rahu ja lootust. Selleks on valmis Jumal ka ise ootama – vastavalt olukorrale kas karistuse või päästega. Igal juhul on kindel, et need, kes Jumala peale loodavad, Teda ootavad, Tema poole hüüavad ning on valmis Tema sõnale oma silmad ja kõrvad avama, saavad Tema imelise pääste osaliseks.

---

¹⁰ Js 31:3: Sest egiptlased on inimesed, aga mitte Jumal, ja nende hobused on liha, aga mitte vaim. Kui Issand sirutab käe, siis komistab aitaja ja langeb aidatav ja nad kõik hukuvad üheskoos.

¹¹ Js 36:6: Vaata, sa loodad Egiptuse, tolle murtud pillirookepi peale, mis tungib pihku ja puurib selle läbi, kui keegi selle peale toetub. Niisugune on vaarao, Egiptuse kuningas, kõigile, kes tema peale loodavad.

¹² Js 30:16j: [Te] ütlete: Ei, me põgeneme hobuste seljas! – sellepärast peategi põgenema – ja: Nobedal ratsul tahame sõita! – sellepärast ongi teie jälitajad kärmed. Tuhat põgeneb üheainsa ähvardaja eest, teie põgenete viie ähvardaja eest, kuni teist jääb jääk, mis on otsekui lipuvarras mäetipul või lipp künkal.

Seegi, kui Jumal annab omadele leiva asemel häda ja vee asemel viletsuse, on osa Tema päästest, kuna see paneb (vähemalt võib panna) Tema rahva taas Tema poole pöörduma ning Tema palet ja Tema sõna otsima, nii et ka Jumala prohvetid ei pea ennast enam varjama ning nende sõnumit ei lükata tagasi.

Jeruusalemm ei jää igavesti tühjaks ega varemetesse, vaid Siioni rahvas saab temas jälle elada ega pea enam kunagisi õitsenguaegu taga nutma ega leinama. Õndsad on kõik need, kes Issandat ootavad ja puhta südamega Tema osutatud teed käivad – teed, millele Jumal ei pea oma rahvast väevõimuga sundima, vaid millel Ta võib omasid «selja tagant» usalduslikult juhtida, kui nad ka peaksid õigelt rajalt kõrvale kalduma.

Õige tee käimise lahutamatuks osaks ja tingimuseks on aga järgnevas salmis (Js 30:22) nimetatud: Jumala rahvas peab loobuma igasugusest ebajumalateenistusest. «Siis annab Tema vihma su seemnele, mida sa külvad põllule, ja maa saagist leiba, mis on toitev ja rammus... Ja igal kõrgemal mäel ja igal kerkival künkal on ojasid voolava veega... Siis on kuu valgus nagu päikese valgus, ja päikese valgus on seitsmekordne otsekui seitsme päeva valgus, päeval, kui Issand seob oma rahva vigastusi ja parandab tema löögihaavu.» (Js 30:23-26)

Jutluseks

Ilmumisaja kolmanda pühapäeva teemaks on EELK praeguses lugemiskavas «Jeesus äratab usule». Teise lugemisaasta alternatiivseks Vana Testamendi tekstiks olev Naamani pidalitõvest tervenemise lugu (2Kn 5:1-15) toob esile jumaliku pääste universaalsuse, mis ei puudu ka Jesaja raamatus, kuigi on Js 30:18-21 kontekstis mõistetav pigem tunnistusena, et Jumalal on meelevald kõikide rahvaste saatuse ja kogu ajaloo kulgemise üle ning Ta kasutab nii üht kui teist eeskätt selleks, et oma valitud rahvast juhtida, puhastada ja pühitseda, teda vajadusel ka teiste rahvaste kaudu karistades ja nuheldes. Üheks õppetunniks, mille Jumal seeläbi oma rahvale annab, on äratundmine, et üksnes Tema peale lootes, Teda usaldades ja Temasse uskudes on võimalik pääseda, ellu jääda ja tõelist tulevikku omada.

Pühapäeva Epistel (Hb 11:1-10) rõhutab samuti usu möödapääsmatut vajalikkust, kuna ilma selleta on võimatu olla Jumalale meelepärane. Usukindluse ja usust tuleneva pääsemise näidetena toob Epistel esile Aabeli, Eenoki, Noa ja Aabrahami, näidates ühtlasi, kui lahutamatult kuulub usu juurde Jumala usaldamine ja lootus Temale kõiges, eriti selles, mida veel ei tunta ega nähta.

Evangeelium (Jh 4:39-42) toob ära Jeesuse ja Samaaria naise kohtumise loo lõpusalmid, milles naise kutsel Jeesuse juurde tulnud samaarlased tunnistavad Tema sõnu kuuldes Jeesuse juba omaenda usule toetudes [kogu] maailma Päästjaks.

Jutluses võib keskenduda ühelt poolt Jumala universaalsele päästetahtele, teisalt aga tuua esile Piibli, eriti Vana Testamendi, ühemõttelise veendumuse, et Jumal on terve inimkonna ja kõigi rahvaste valitseja ning Tema käes on ka kogu ajaloo kulg.

Kuna aastasadu ja eriti viimasel sajandil Lähis-Idas hõõgunud vastuolud on taas ägedamalt lõkkele puhkenud, on paslik meelde tuletada ja teadvustada, et Jumal, kes ei ela kõigest tagasi tõmbununa üksilduses, vaid on läbi aegade, ka prohvet Jesaja päevil, pidevalt ajaloo käiku sekkunud, ei pruugi seda tänapäeval sugugi vähem teha – ning kui prohvet pidi toona oma rahvale kurte kõrvu, pimedaid silmi, kanget kaela ja kõva pead ette heitma, siis ei näita meiegi aja inimesed end sugugi parematena, kui arvavad, et nüüd sõltub kõik vaid neist endist ja nende aetavast «reaalpoliitikast». Täpselt sellele viimasele – Pühakirja sõnu kasutades valele ja riugastele (Js 30:12) – lootuse panemise eest hoiatab ja sõitleb Jumal ka kaheksanda sajandi Jeruusalemma elanikke.

Siinkohal ei tohi unustada, et kuigi prohvetid kõnelevad ka Iisraeli vaenlaste karistamisest ja hävingust, on Jumala sekkumise põhjuseks eranditult Jumala enda rahva patt ja taganemine. See tähendab, et kuulutus Jumala nuhtlevast ja päästvast toimimisest inimkonna ajaloos on alati kutse pöördumisele ja meeleparandusele, millega peab kaasnema lahtiütlemine valest ja kurjast, ebajumalateenistusest ja iseenesele või ükskõik, millistele maistele võimudele ja meelevaldadele lootmisest ning kogu oma lootuse panemine üksnes Jumala armule ja halastusele, ühes samaaegse alistumisega Tema juhtimisele ja seadustele – sest Issand on õiguse Jumal.

Jumala abi ja päästet tuleb usus oodata – pidades samal ajal meeles, et Tema abi ja pääste võivad tulla esiteks väga ootamatul ajal ning teiseks äärmiselt ootamatul viisil, isegi (vähemalt esialgu ja ajutiselt) hädaleiva ja viletsuseveena, s.t katsumuste, isegi [puhastava] karistuse kujul.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumalal on meelevald kõigi rahvaste üle, Tema käes on kogu inimkonna ajaloo kulg.
2. «Mis Jumal teeb, on ikka hea, Ta tahtmine on õige.»¹³ Kõiges – isegi siis, kui meie igapäevaseks leivaks on häda ja meie igapäevaseks veeks viletsus –, on pääsemine pöördumises ja vaikseks jäämises, kindlas lootuses Jumalale.
3. Jumala universaalse meelevallaga kaasneb Tema universaalne päästetahe – nii kõikide rahvaste kui ka kõigi inimeste suhtes. Sellest osasaamine eeldab ja nõuab aga silmade ja kõrvade avamist Tema sõnale ning püsimist sellel teel, millele Ta meid kutsub ning millel Ta meid oma sõnaga juhib ja saadab.

---

¹³ KLPR 358.